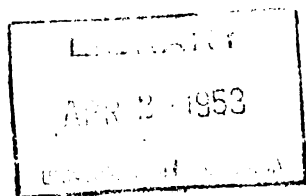

52
L
НАШ ЈЕЗИК

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

НОВА СЕРИЈА

Књ. IV св. 3-4

БЕОГРАД 1952

САДРЖАЈ

	Страна
1. А. Белић: Око језика и правописа	75
2. М. Стевановић: Неки „спорни“ јекавизми	83
3. М. Павловић: Значење придева с наставком <i>асш</i> и његових варијаната	99
1. П. Ивић: Глагол <i>штожиши</i>	115
5. Милка Ивић: Израз „издржати до краја“	118
6. И. Јерковић: Неке немачке речи из некадашње Војне Границе	123
7. П. Ивић: Авиони на млазни погон	126
8. Писма уредништва у: Ортопедисати — ортопедисање	
I. Рад. Вукићевић	128
II. И. Стевовић	128
8. Језичке поуке	134

УРЕЂУЈЕ ОДБОР

Секретар Уређивачког одбора — Бранислав Милановић

Наука Свита

ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ НАРОДНЕ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ
БЕОГРАД 1952

Штампарија и књиговезница Српске академије наука, Космајска бр. 28

ИЗРАЗ „ИЗДРЖАТИ ДО КРАЈА“

Повод за писање о овом изразу дао ми је један колега, гимназиски професор, који је на њега наишао исправљајући задатке ученицима па остао у недоумици: треба ли прецртати ово „до краја“ или не? Обратио ми се с молбом да му објасним шта претставља употреба оваквог израза: плеоназам или нужну појачајну конструкцију?

Љ. Стојановић, дајући свој суд о Маретићевом „Језичком савјетнику“, задржао се, између осталог, и на глаголу *издржати*. Разматрајући природу овог глагола он је ово закључио: „Иако је *издржати* напр. борбу, мучење, по нем. *aushalten* није противно духу нашег језика, јер *издржати* значи управо *држати до краја, свршити држање, иако није сасвим добро, а оно „може поднијети“*, али се често може заменити с *поднети*“¹).

Значење „до краја, до пуне мере“ уноси по правилу у глаголске сложенице префикс *из*²). Према томе и ово значење које носи калкирани глагол *издржати* приписује језичко осећање поменутом префиксу.

С обзиром да глагол *издржати* стоји по својој морфолошко-семантичкој структури у системи са осталим глаголским сложеницама истог типа, карактеристична је чињеница да и те остале глаголске сложенице добијају уз себе различите изразе значења „до краја, до пуне мере“ које носи, или би бар требало да носи, већ сам префикс. Тако имамо рецимо *исцрпити до дна, до задње капи* (напр.: *Исцрпити чашу до дна; Да нам преци исцрпе до дна сву горчину* — М. Зечевић, *Историја средњег века*, Београд 1894 г., 284; *Исцрпити сав свјежи и мирисни животи до задње капи* — Д. Шимуновић, *Изабране припо-*

¹) в. НЈ V, 1937 г., 29.

²) в. А. Белић, *Депрефиксација у словенским језицима*, ЈФ XVIII, 94.

вијетке, Загреб 1947 г., 41), *извести до краја* (напр.: *Нашта-вимо са успехом и да га савршеног изведемо до краја* — М. П. Шапчанин, *Посланица учитељима*, Београд 1869 г., 34; *Основна мисао садржина и фабула епа нису изведени до краја* — Барац, *Књига есеја*, Загреб 1924 г., 58) *исказаши до краја* (*Ја морам своју мисао до краја да искажем* — Жан Конфино, *Мој Јоцко*, 1937 г., 167) и сл.

Све такве глаголе сједињује један заједнички семантички моменат. Они наиме значе радњу којом се савлађује извештан квантитативан појам — обично време или било каква друга измерљива маса, количина. Стога је често потребно да се одреди до које се тачке стигло у савлађивању датог квантитета — да ли је, рецимо, чаша испијена до средине или до дна; да ли је мисао изречена до пола или до краја итд. Конструкција с предлогом *до*, којим се одређује завршна тачка неке радње, сасвим је, дакле, на свом месту уз глаголе овог типа.

Посматрано начелно — и глагол *издржашти* може да добије и добива конструкцију с поменутиим предлогом уза себе. *Издржашти* обично значи савладати какву било појаву која има дужину, трајање. Сасвим су нормалне конструкције као *издржашти до вечере*, *издржашти до средине* (*предавање* рецимо).

Издржашти је уопште изразито квантитативан глагол, ако се под квантитативним у овом случају подразумева глагол који је по своме значењу такав да захтева извесну квантитетну одредбу уз себе. Та одредба може да се да посебним изразом. У таквом случају она бива или делимичног типа — тј. откривањем само завршне тачке до које се доспева вршењем радње, изазива се претстава о извесном временском трајању без прецизне временске локализације (напр.: *издржаће до зоре* = неодређено колико дуго, али свакако извештан дужи временски размак) или потпуног типа — тј. са прецизирањем временског периода савладаног вршењем радње (напр. *издржаће двадесет година*). Поменута одредба не мора да се да посебним изразом — тј. она се у извесним ситуацијама подразумева из самог глаголског значења (напр.: *не брину*, *издржаће* = поднеће до краја, до потпуности).

У сва три случаја префикс семантиком својом наглашава, истиче завршетак, завршни моменат глаголске радње. Питање је: у којој је мери заступљено значење „до краја, потпуно, сасвим“? С обзиром на то да је сам глагол поменутог квантитативног типа већ само истицање завршетка радње повлачи са собом и претставу о извршењу до краја, до потпуности, тј. о томе да је заиста савладан онај квантитет који је обавезно везан за остварење дате радње. Међутим овакво је значење заиста изразито присутно у самом глаголу једино онда када уз глагол не стоји и не може стојати никаква квантитетна одредба.

У зависности од ситуације у којој се јавља глагол *издржаџи* добија различита значења. Употребљен без икакве квантитативне одредбе као непрелазан глагол (у реченицама поменутог типа: *не брини, издржаће!*) *издржаџи* не значи само *поднеџи до краја, до пошћуности*, него и *одолеџи, ошћаџи несавладан*, што је сасвим логично и иде једно с другим. Исто значење *одолеџи, ошћаџи несавладан* добија *издржаџи* употребљено и као прелазан глагол који се односи на појаву која је по природи својој таква да не изазива претставу о извесном трајању — рецимо: *издржаџи удар, нечији исџад* и сл. (исп.: *Удар нас... неће мимоићи. А у овом сћању — ни један га башаљон неће издржаџи* — Ч. Миндеровић, *Облаци над Таром*, повест, 1947 г., 53). Као тренутан глагол који већ самим својим значењем (*одолеџи, ошћаџи несавладан*) показује да је подразумевани чин трпљења обављен до пуне мере, до краја, глагол *издржаџи* не добија и не може добити квантитативан израз уза себе.

Квантитативну одредбу добија *издржаџи* кад значи *прешћреџи, ошћреџи, поднеџи* извесну појаву која подразумева неко трајање¹ (рецимо *издржаџи робију*, исп.: *Издржавши робију, враџио се кући у Раденковић* — М. Сретеновић. *Радећића Мара*, приповетка, 1895 г., 180; *издржаџи исџиштивања*, исп.: *Него је у сћању да издржи најшћрожије исџиштивање на ваџри* — Милтон, *Лорд Маколе*, превод В. Милићевића, 26;

¹ У оваквој је ситуацији употребио Вук сродну синтагму *прешћреџи до краја*: *Али који прешћри до краја благо њему у свом преводу Новог Завета* (Мат. X, 22).

издржаши каранџин, исп.: *Морао (је) издржаши каранџин* — Љ. Стојановић, *Живот и рад Вука Стеф. Караџића*, 1924 г., 111, итд.). У таквим случајевима указује се потреба за прецизирањем трајања те појаве бар у погледу завршног момента, и употреба израза *до краја* може се сматрати оправданом. Пошто је наине могућно да се „издржи“ дати процес или делимично или потпуно, синтагма *издржаши до краја* супротставља се овде, сасвим логично, синтагми *издржаши до средине, донекле* и сл., што конструкцију *до краја* и одржава у системи (према *не издржавши робију до краја, враџио се...* добијамо и *издржавши робију до краја, враџио се...* према *него је у сџању да издржи само донекле испиџивање* и — *него је у сџању да издржи до краја испиџивање*; према: *није морао издржаши каранџин до краја* и — *морао је издржаши каранџин до краја* и сл.)

Квантитативну одредбу добија уза себе *издржаши* са специјалном нијансом значења опет терминативног типа — значећи наине *провести, проборавиши извесџан џегобан џериод времена* (напр. *издржао је на робији двадесџ година*).

Чињеница је да значење „до краја, сасвим“ које носе глаголи с префиксом *из* не долази у свим ситуацијама до пуног изражаја (исп. рецимо факат да се глагол *изјести*, који има значење „све појести“¹, употребљава и без истицања пуне мере, просто као *појести*; *Ни ми ј’ мало изести ни појити* — Вук Стеф. Караџић, Српске народне пјесме II (1845 г.), 94). Квантитативни изрази који се употребљавају уз такве глаголе појачавају, дакле, њихово терминативно значење које у извесним приликама бледи. Међутим стоји факат да је тим глаголима, употребљеним и без квантитативне одредбе, још увек један од главних семантичких момената значење „до краја, до потпуности, сасвим“. Језичко осећање и сврстава употребу израза типа „до краја“ у појаве плеонастичног карактера одмеравајући је баш према случајевима кад је дато квантитативно значење очувано у пуној свежини.

Уствари појава квантитативних одредби нема никаквог оправдања само онда кад долази заиста сасвим механички, **аналогијом** према употреби у приликама кад за то има

¹ в. РЈА s. v. *izjesti*

извесних разлога. Мора се признати да се погрешно употребљене одредбе јављају не само уз *издржати* и друге квантитативне глаголе него чак и кад је у питању само глагол с префиксом *из* без квантитативне нијансе у значењу (исп. рецимо уз *искорениши* код Вука: *И иако је искоријени сасвим* — Вук Стеф. Карацић, Историјски и етнографски списи I, 364).

Механичка употреба плеонастичног израза слаби значење префикса, тј. самог глагола. Стога овакви случајеви који откривају један од начина на који се поткопавањем сематичке нијансе префикса своди његова улога на чисто видско обележавање претстављају интересантну појаву у лингвистичком смислу.

У закључку нашег излагања можемо ово констатовати. Све случајеве употребе израза *издржати до краја* не треба једнако оцењивати. Кад *издржати* значи *претрпејети, оштрпејети, поднејети* или *провести, проборасти* извесан *шегобан период времена* употреба одредбе *до краја* има свога оправдања и не треба је брисати у задацима ученика. Уколико би неко, међутим, употребио ову одредбу уз *издржати* кад овај глагол значи *одолети, остати несавладан* — треба га одмах исправити јер је таква употреба сасвим погрешна и квари правилност и чистоту нашег језика.

Милка Ивић